



## Kayseri’de Mukim 93 Muhacirleri’nin Sözlü Kültür Ürünlerinin İncelenmesi<sup>1</sup>

Süleyman Kadir ALTINAY<sup>2</sup>

**Öz:** 1877-1878 yıllarında meydana gelen Osmanlı ve Rus savaşı sonucunda Kafkaslardan göç eden kişilere 93 Muhaciri adı verilmektedir. 93 Muhacirleri buradan Erzurum, Kars, Ardahan bölgelerine yerleşmişlerdir. Göçmenlerin yol güvenliği, yerleşecekleri alanlar göz önünde bulundurularak çeşitli planlamalar neticesinde bugün adını Elviye-yi Selâse olarak bilinen bölgeye, siyasi-etnik sorunları en aza indirmek suretiyle yerleştirilmişlerdir.

Bir kısmı buralarda kendi köylerini kurarken, bir kısmı ise diğer köylülerle beraber yaşama tercihinde bulunmuşlardır. 93 Muhacirleri buldukları bölgelerde sıcakkanlı davranışlarıyla bölge insanlarını tanımışlar ve onlara uyum sağlamışlardır. Genellikle erkekler tarım ve hayvancılık ile uğraşırken kadınlar da dokumacılık faaliyetlerine ağırlık vererek halı ve kilim dokumaları yapmışlardır.

Coğrafyanın getirdiği çeşitli zorluklar ile beraber Rus ve Ermeni zulmü, halkı zor durumda bırakmış ve bunun üzerine çeşitli ağıtlar dile getirilmiştir. Bu sözlü kültür eserleri sadece ağıtlar ile sınırlı kalmamış, mani, türkü, bilmece ve destanlar ile günümüze kadar aktarılmıştır.

Tarih boyunca birçok göçmene kucak açmış Anadolu’nun bir parçası olan Kayseri ilinde yapılmış olan halk bilimsel derleme sonucunda 93 Muhacirlerine ait yeni materyaller elde edilmiştir. Konuyla ilgili tarihi-kültürel araştırmalara katkıda bulunmak amacıyla çıkılan alan araştırması sonucunda muhacirlere ait maniler, türküler, ağıtlar derlenmiştir. Halk edebiyatına yeni sayfalar kazandıracak bu söylemelik türler içerik, konu, şekil, biçim ve ölçü açısından incelenebilir değerdedir. Daha çok muhacirlerin ağızlarında yer etmiş olan türküler, göç sırasında veya sonrasında yaşanan acıları dile getiren ağıtlar ve bunlar arasında çeşitli maksatlar ile söylenen, hafızalarda unutulmadan günümüze kadar gelen, maniler, çalışmada yer bulmuştur.

Bu çalışmada derleme birikimlerinden yola çıkarak Kayseri’de yaşayan 93 Muhacirleri’nin dünden bugüne taşıdıkları manevi kültürel zenginliklere değinilmiş, derleme materyalleri bilim âleminde tanıtılmıştır.

**Anahtar Sözcükler:** Savaş, Göç, Kültür, 93 Muhacirleri, Elviye-yi Selase, Erzurum.

**Abstract:** People who migrated from the Caucasus as a result of the Ottoman and Russian war that took place in 1877-1878 are called 93 Muhajiri. 93 Muhajirs settled in Erzurum, Kars and Ardahan regions. They were settled in the region known today as Elviye-yi Selâse as a result of various plans, taking into account the road safety of the migrants and the areas where they would settle, by minimising political-ethnic problems.

<sup>1</sup> Bu çalışma Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, III. Dil, Kültür ve Edebiyat Öğrenci Sempozyumu’nda, 02.05.2024 tarihinde bildiri olarak sunulmuştur.

<sup>2</sup> Lisans Öğrencisi, Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Kayseri/ Türkiye E-posta: [altinaysuleymankadir@gmail.com](mailto:altinaysuleymankadir@gmail.com) ORCID: 0009-0002-4429-2239.

While some of them established their own villages here, others preferred to live with other villagers. 93 Muhajirs got to know the people of the region with their friendly behaviour and adapted to them. Generally, while men were engaged in agriculture and animal husbandry, women concentrated on weaving activities and wove carpets and rugs.

The Russian and Armenian persecution, together with the various difficulties brought about by the geography, left the people in a difficult situation and various laments were expressed. These oral cultural artefacts are not limited to laments, but have been transferred to the present day with mani, folk songs, riddles and epics.

As a result of the folk scientific compilation carried out in Kayseri province, which is a part of Anatolia, which has embraced many immigrants throughout history, new materials belonging to 93 Muhajirs were obtained. As a result of the field research carried out in order to contribute to the historical-cultural researches on the subject, manis, folk songs and laments belonging to the Muhajirs were compiled. These discursive genres, which will add new pages to folk literature, can be analysed in terms of content, subject, shape, form and measure. Folk songs, which are mostly in the mouths of the muhajirs, laments expressing the pain experienced during or after migration, and manis, which are sung for various purposes among them and which have come to the present day without being forgotten in the memories, have found a place in the study.

In this study, based on the compilation accumulations, the spiritual cultural richness of the 93 Muhajirs living in Kayseri from yesterday to today has been mentioned, and the compilation materials have been introduced to the scientific world.

**Keywords:** War, Migration, Culture, 93 Muhajiri, Elviye-yi Selase, Erzurum.

## Giriş

93 Muhacirleri geçmişten günümüze sözlü olarak çeşitli kültür öğelerini taşımışlardır. Kültür onlar için ‘öz’ yani kendi benlikleri anlamına gelmektedir. Bunu yaşamsal öğelerinde ve dillerinde bir miras olarak taşımaktadırlar. Bu kültürel öğelerin aktarımı her millette önemli olduğu gibi, 93 Muhacirleri için de çok önemlidir. Bu nedenle bu aktarımlar (mani, türkü, ağıt) gibi sözlü kültür ürünleri kültürlerinin önemli bir kısmını kapsamaktadır. Sözlü kültür ürünlerinden biri olan ağıtlar genellikle kadınlar tarafından yakılmış, üzüntü telaş ve feryatlarını bu ağıtlar ile kuşaktan kuşağa aktarmışlardır. Ağızlardan en kolay şekilde aktarılmış ürünler manilerdir. Maniler söyleyiş kolaylığı ve zihinde diri bir şekilde kalması nedeniyle diğer ürünlere nazaran daha çok tercih edilmiştir. Türküler ise bu ürünler arasında zihinde en zor tutulan ürünlerdendir. Hatırlanması zor olduğu için günümüze kadar çok fazla gelmemiştir.

Sarız’ın Değirmentaş köyünde ağızlarda gizli kalmış sözlü kültür ürünleri ele alınmış ve bu ürünler karşılaştırma yöntemi ile mitolojik öğeler, dil özellikleri (ağızlar), hece ve kafiye şemaları ile mekânsal tespitler, dönem içi tarihî olaylar ve bu olayların meydana getirdiği sözlü kültür ürünleri yapılan çalışma sonucunda tespit edilmiştir. Sözlü kültür ürünleri mülakat yöntemi kullanılarak Zöhre Doğan, Döndü Doğan, Müsüme Doğan ve Nuran Solakça isimli kaynak kişiler tarafından aktarılmıştır.

### 1. 93 Muhacirleri’nin Kültürleri

“93 Muhacirleri kültürlerini yemek, eğlence, düğün törenleri vb. etkinliklerde devam ettirmektedirler. Konuşmalarında saf Ahıska Türkçesini kullanmakta, birbirlerine hitaplarında

isimlerinin yanına ‘can’ gibi içten ifadeler kullanmayı tercih etmektedirler. Kullanmış oldukları kelimelere örnek olarak şunları verebiliriz: Anneye ‘aba’, teyzeye ‘eze’, halaya da ‘bibi’ şeklinde hitap edilmektedir. Hayvanlardan mandaya ‘camış’, danaya ‘mozik’, ‘hindiye’ de culuk demektedirler. Yine çok kullanılan kelimelerden birkaçı şunlardır: Patates ‘kartol’, baca ‘buhari’, beddua ‘gargış’, havlu ‘peşkir’, bakraç ‘sitol’, sofraya ‘peşkin’, divan ‘seki’ vb.” (Vural, 2018: 5).<sup>3</sup>

“93 Muhacirleri’nin özellikle hamur ağırlıklı yemekleri meşhurdur. Bu muhacirlerin değişmez geleneksel yemekleri olarak hingal, haşıl, pağaç, herle (un çorbası), feselli, kelefetir, bişi, tutmaç, ayran aşısı, erişte, hedik, içli kete, hasuta, kuymak, velibah, cadi, mafış, çırtlama başta gelmektedir. Ayrıca çeçil peyniri ile kışın yapılan bulgur pilavlı kaz yemekleri de meşhurdur. Halen her yılbaşında toprak damlı evlerin bacalarından (buhari) küçük bakraç (sitol) sallandırmak, düğünlerde damat tarafının düğün alayına öncü olarak çıkardıkları ve adına ‘Tilki’ denilen kişiyi kız evinin önünde kurulan darağacına bacağından asmak, düğünlerde ‘Baş Yenge’ ve ‘Sagduç’ görevlendirmek devam eden geleneklerdendir. Oyunlardan ise, bopbilinin yokuşu ve üçayak halayları çekmek ve kış aylarında Hızek kaymak gibi gelenek ve görenekler korunmaktadır” (Vural, 2018: 5).<sup>4</sup>

## 2. 93 Muhacirleri’nin Tarihi

“‘Üç livâ’ veya ‘üç sancak’ anlamına gelen elviye-i selâse, Rumeli’de Makedonya bölgesini oluşturan Selânik, Manastır ve Kosova, bir aralık Yanya, Tırhala ve Manastır için kullanılmışsa da, daha ziyade 93 Harbi’nden sonra, harp tazminatına karşılık olmak üzere Rusya’ya terk edilmeleriyle siyasî bir mesele olarak ortaya çıkan Kars, Ardahan ve Batum sancaklarını ifade eder. Osmanlıların mağlûp çıktığı 1877-1878 savaşları sonunda, Rusların harpteki zararları için savaş masraflarına karşılık olarak toplam 1.410.000.000 ruble harp tazminatı istemeleri, malî sıkıntı içinde bulunan Osmanlıların tazminatın büyük bir kısmına karşılık olmak üzere bazı toprak parçalarını terk etmesiyle sonuçlanmıştı. Ayastefanos Antlaşması ile savaş tazminatı olarak bırakılan topraklar, Rumeli’de Dobruca ve Tuna ağzında bulunan bazı adalarla Anadolu’da Kars, Ardahan, Batum ve Beyazıt ile Soğanlı’ya kadar olan yerleri içine alıyordu. Böylece bu üç sancak için kullanılan elviye-i selâse tabiri giderek yerleşti ve daha sonra da siyasî bir mesele olarak uzun süre gündemde kaldı. Ayastefanos Antlaşması’na göre, Rusya’ya bırakılan diğer yerlerde olduğu gibi Elviye-yi Selâse’de yaşayan halk göç etme ve mallarını

<sup>3</sup> Vural, Mehmet (2018). Elviye-i Selâse’den Anadolu’ya Göç: Kayseri’deki 93 Muhacirleri. *Ankara Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, (s. 5).

<sup>4</sup> Vural, Mehmet (2018). Elviye-i Selâse’den Anadolu’ya Göç: Kayseri’deki 93 Muhacirleri. *Ankara Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, (s. 5).

serbestçe satma hakkına sahipti. Ancak üç yıl içinde göç etmeyenler Rus tâbiyetini kabul etmiş sayılacaklardı. Ayastefanos Antlaşması'nı değiştirmek üzere toplanan Berlin Kongresi'nde ise bu hükümler ufak tefek düzeltmeler dışında fazla değişmedi. Berlin Antlaşması'na göre

(13 Temmuz 1878) Kars, Ardahan ve Batum'un Rusya'ya terki kabul edildi; Eleşkirt vadisiyle Beyazıt Kalesi Osmanlı Devleti'ne geri verildi. Elviye-yi Selâse'nin Rus idaresine geçmesinden sonra üç yıl zarfında 120.000 kişi bu sahayı terk ederek Anadolu'nun daha iç kısımlarına göç etti. Bu göçlerin daha fazla devam etmesi ise Bâbiâli'nin ahalinin yerinde kalması hususundaki teşvikleriyle engellendi. Fakat Rusya, bir taraftan Müslüman nüfusun yerine çeşitli gayri Müslim ahaliyi yerleştirmeye çalışırken diğer taraftan da bu bölgedeki Türk eserlerini tahrip ediyordu. Özellikle I. Dünya Savaşı sırasında Rus askerlerinin yanı sıra Ermeni komitacıları da Müslüman ahaliye karşı çeşitli zulüm ve katliamda bulunmuşlardı. Fakat Rusya'daki Bolşevik İhtilâli'nden sonra Kars'a dönen bazı ileri gelenler bir İslâm cemiyeti kurmak suretiyle ahalinin Ermeni çetelerine karşı ortaklaşa hareket etmelerini sağlamaya çalışmışlardır” (Aydın, 1995).<sup>5</sup>

“Rusya, I. Dünya Savaşı sonunda imzaladığı 3 Mart 1918 tarihli Brest-Litovsk Antlaşması ile Elviye-yi Selâseyi Osmanlı Devleti'ne iade edince buna en çok Ermeniler tepki gösterdi. Fakat Türk ordusunun duruma hâkim olması üzerine bu sahada halkın serbest reyine başvurulması kararlaştırıldı. 1918 Haziran'ında yapılan plebisit ile bu toprakların anavatana katılması kesinlik kazandı. Buna rağmen Mondros Mütarekesi'ne (30 Ekim 1918) göre Osmanlı ordusunun 1914 yılındaki sınırlarına çekilmesi ve bu sancakları 25 Ocak 1919 tarihine kadar tahliye etme mecburiyeti ortaya çıkınca bu sahanın İngiltere'nin desteğinde Gürcü ve Ermenilere verilmesi teklif edildi. Bunun üzerine, daha önce İslâm Cemiyeti adı altında birleşmiş olan Müslüman halk, 6 Kasım 1918 günü Kars'ta Kars İslâm Şûrası adıyla geçici bir hükümet kurdu. 17-18 Ocak 1919 kongresinde de Batum'dan Nahçıvan'a kadar uzanan yerlerdeki Müslüman halk, topraklarını Gürcüler'e ve Ermeniler'e karşı koruyan millî şûranın adını Cenûb-i Garbî Kafkas hükümeti şeklinde değiştirdi. İngilizler 12 Nisan 1919'da bu hükümetin merkezi olan Kars'ı basarak hükümeti dağıttılar ve üyelerini Malta'ya sürdüler. Ertesi günü buraları Ermenilere verdiler. Bu sırada Ardahan Gürcü ordusunun işgaline uğradı. Büyük Millet Meclisi hükümetinin Kâzım Karabekir Paşa kumandasında sevk ettiği 15. Kolordu Ermeni kuvvetlerini bozguna uğratarak 30 Ekim 1920 günü Kars'ı geri aldı. Ermenilerle 20 Aralık 1920'de Gümrü Antlaşması imzalandı. 23 Şubat 1921'de Ardahan, Çıldır ve Posof kazaları da Gürcü işgalinden kurtarıldı. 16 Mart 1921 tarihli Moskova Antlaşması ile

<sup>5</sup> Aydın, Mahir, "Elviye-i Selâse", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/elviye-i-selase/> (ET: 30.05.2024 ).

Sovyet Rusya ve 13 Ekim 1921 tarihli Kars Muahedesi ile de Ermenistan, Gürcistan ve Azerbaycan cumhuriyetleri bugünkü sınırları tanıdılar. Bu antlaşmalara göre, Kars ve Ardahan sancakları ile Aras'ın doğusundaki Sürmeli ve Batum'un güneyindeki Artvin Türkiye'ye bırakıldı. Böylece Batum yerine Elviye-yi Selâseye Artvin dâhil edilmiş oldu. Buna karşılık Mîsâk-ı Millî sınırları içinde kabul edilen ve hakkında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde uzun tartışmalar yapılan Batum, Acara ve Çürüksu toprakları bağımsız bir cumhuriyet olan Gürcistan tarafında kaldı" (Aydın, 1995).<sup>6</sup>

### 3. 93 Muhacirleri'nin Kökenleri

1877-1878 yıllarında meydana gelen Osmanlı-Rus Savaşı sonrasında, Balkanlar, Doğu ve Kafkaslardan Anadolu'ya göç eden Osmanlı halkına '93 Muhaciri' denmiştir. Kayseri Sarız'da yaşayan 93 Muhacirleri aynı zamanda kendilerine 'Dadaş' ismini vermişler. Bu savaş, Miladi takvime göre 24 Nisan 1877'de başlamış olup, Rumî takvime göre 1293 yılına denk geldiği için '93 Harbi' olarak adlandırılmıştır. Savaş döneminde göç edenler kişiler de bu nedenle '93 Muhaciri' olarak bilinmektedir (Vural, 2018: 2).<sup>7</sup>

Doğu'dan gelen 93 Muhacirleri'nin birçoğunu kökeni Ahıska Türkü'dür. Tarihsel olarak, Gürcistan sınırları içinde yer alan Ahıska bölgesinde yaşayan bu Türkler, 652 yılında Muaviye'nin komutanlarından Habîb b. Mesleme (ö. 662) önderliğinde gelen Müslümanların etkisiyle erken dönemde İslamiyet'i kabul etmişlerdir. Anadolu'da bu insanlara bazen yanlışlıkla 'Karapapak' veya 'Terekeme' isimleri de verilmiştir. 'Kayseri'de Mukim 93 Muhaciri' olan kaynak kişiler tarafından tam olarak bilinmese de Terekeme olduklarını söylerler ancak, Karapapaklar ve Terekemeler aslında Ahıska Türklerinin Kafkasya'daki komşularıdır ve 93 Harbi sırasında çoğunlukla bölgelerinde kalmışlardır; Osmanlı'nın iç kesimlerine sadece az bir kısmı göç etmiştir. Kaynak kişilerimiz de göç eden insanların torunlarıdır (Vural, 2018: 2).<sup>8</sup> Namaz, oruç, dua, ilahi gibi İslami unsurlar 93 Muhaciri olarak isimlendirilen insanların hayat tarzında büyük bir yer bulmuştur.

“1068 yılında Ahıska bölgesinin Sultan Alparslan tarafından fethedilmesiyle, Ahıska Türkleri Selçuklular yönetimi altına girmiştir. Anadolu'nun Türkleşmesinde ve İslamiyet'le tanışmasında Ahıska Türkleri önemli bir rol görmüştür. 1578 yılında Osmanlı idaresine giren bu bölge, 250 yıl Osmanlı idaresinde kalmış; 1829 yılında yapılan Edirne anlaşmasıyla

<sup>6</sup> Aydın, Mahir, "Elviye-i Selâse", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/elviye-i-selase/> (ET: 30.05.2024).

<sup>7</sup> Vural, Mehmet (2018). Elviye-i Selâse'den Anadolu'ya Göç: Kayseri'deki 93 Muhacirleri. *Ankara Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, (s. 2).

<sup>8</sup> Vural, Mehmet (2018). Elviye-i Selâse'den Anadolu'ya Göç: Kayseri'deki 93 Muhacirleri. *Ankara Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, (s. 2).

Rusya'ya verilmiştir. Rus hâkimiyetine girmek istemeyen, -Rusların Misket ya da Mesket Türkü olarak adlandırdığı- Ahıska Türkleri, başta Ardahan, Kars, Erzurum ve Artvin olmak üzere Anadolu topraklarına göç etmişlerdir. 93 Harbi çıkana kadar, yaklaşık 50 yıl buralarda ikamet etmişlerdir. Ahıska Türkleri yaşadıkları göç ve buna bağlı acı ve sıkıntılar neticesinde, geldikleri bölgelerle ilgili bilgiler unutulmuş, zihinlerde hep muhayyel bir 'Horasan'dan gelmişiz!' ya da 'Kafkaslardan gelmişiz!' düşüncesi kalmıştır" (Vural, 2018: 2).

#### **4. Kayseri'de Mukim 93 Muhacirleri**

Vural'ın tespitlerine göre "Muhâcirîn Komisyonu tarafından 93 Muhacirlerine önce Talas'ta arazi verilmiştir. Ancak Talas'ın doğal yapısı, suyun azlığı muhacirleri memnun etmemiş; onlar için çok önemli olan kaz yetiştiriciliği için bu araziyi uygun görmemişlerdir. Bu yüzden Muhâcirîn Komisyonundan yeni bir yer istemişler, daha sonra geldikleri bölgenin coğrafyası ile benzerlik gösteren Pınarbaşı, Sarız, Tomarza gibi Zamantı Irmağı kıyısındaki bölgelere yerleştirilmişlerdir. Bu muhacirlerin çoğunluğu Ardahan, Kars ve Erzurum'dan gelmekle birlikte, sayıları az da olsa Kafkaslar ve Balkanlar'dan da gelenler olmuştur. Bunların hepsine halk arasında '93 Muhacirleri' veya yanlış biçimde 'Kars Muhacirleri' denilmiştir. İlk muhacir kafilesi, Ardahan'ın merkezi ile Göle ilçesi civarındaki köylerden (Çardaklı, Kodishara/Akyaka, Sarzep/Sulakyurt, Beberek/Çetinsu, Cincirop/Ağzıpek ve Sugözü köyleri) gibi köylerden gelmesine karşın, buranın Cumhuriyet döneminde Kars iline bağlanması nedeniyle bu terim kullanılmakta olup, doğrusu 'Ahıska Türkleri' ya da '93 Muhacirleri'dir" (Vural, 2018: 3/4).

#### **5. Sarız'da Mukim 93 Muhacirleri**

Sarız'da yaşayan 93 Muhacirleri kendilerini Erzurumlu olarak tanımlarlar. Değirmentaş, Kurudere ve Fettahdere köyleri ile akrabalık bağları bulunmaktadır. Yapılan alan araştırması sonucu Erzurum'un Oltu ilçesinden Sarız'a taşınmış ve Sarız'ın bir köyü olan Değirmentaş köyünden gelen insanların ağızlarından derlenilmiş ürünler onların ağız özelliklerini yansıttığı tespit edilmiştir. Günümüzde ise bu muhacirler Kayseri'nin şehir hayatına hızlı bir şekilde adapte olmuş ve birçoğu burada hayatını sürdürmeye devam etmektedir.

Kaynak Kişi: (K: 3) Döndü Altınay

Meslek: Ev Hanımı

Doğum Yeri: Kayseri, Sarız, Değirmentaş Köyü

#### **6. Sözlü Kültür Ürünleri**

Yaptığım derleme çalışması genel olarak Sarız'ın Değirmentaş köyünde daha önce yaşayıp, şu an Kayseri'de ikamet etmekte olan kişilerden yapılmıştır. Zaman içinde bir kısmı bölgedeki ağız kaybetseler de, zihinlerinde hep bir dörtlük, mani destan veya ağıt kalmıştır. Bunun temel sebeplerini aşk, gurbet, anne ve babanın kaybı gibi olayların sonucudur. Konumuzla ilgili ağıtlara Mihrali Dayı Ağıtı örnek verilebilir.

#### a. Ağıt

Kayseri'de Mukim 93 Muhacirleri üzüntü, telaş ve feryatlarını ağıtlar aracılığı ile ifade etmiş ve bunları günümüze kadar taşımışlardır. Özellikle bu ağıtlar kadınlar tarafından yakılmıştır. Savaş teması söylenen ağıtlarda ağır basmaktadır.

#### Mihrali Dayı Ağıtı

Mihrali Dayı sebebi bilinmeyen bir neden sonucu hayatını kaybeder. Eşi ve çocukları bir başına kalır. Çocukların Ali dayısı, kardeşini almaya gelir ve bunun üzerine Mihrali Dayı'nın eşi bir ağıt yakar:

Ayağıma diken battı,  
Duramıyom sızısından,  
Günüm bitti gideceğim,  
Geçemiyom guzusundan.

Kaynak Kişi: (K.1) Zöhre Doğan  
Meslek: Ev Hanımı  
Doğum Yeri: Kayseri, Sarız, Değirmentaş Köyü

Geldi de Ali dayısı,  
Ayrıldı ciğer yarısı,  
Fatma küçük dil bilmiyor,  
Buna ne yapsın dayısı.  
(K.1)

Ceket kara, pantol kara,  
Git derdine derman ara,  
Kayık gördüm geliyorum,  
Nişanlımı vermem ele.  
(K.1)

Mihrali Dayı ismini araştırmalar da ‘Mihrali Bey’ şeklinde görmekteyiz. Kaynak kişiye bu konu hakkında soru yönelttiğimizde ise sadece üst kısımda anlattığı hikyeden başka bilgi sahibi olmadığını belirtmiştir. Ancak yakılan ağıda bakılacak olursa Yemen’e giden ve oradan bir daha dönmeyen Mihrali Bey olayını hatırlattığını görmekteyiz.

### **Mihrali Bey**

“1914 tarihine gelindiğinde Birinci Dünya Savaşı çıkmış, Sivas ile Kayseri’ye yerleşen 93 Muhacirleri’nin yakından tanıdığı Mihrali Bey (1844-1906), Sivas Valisi’nin teşebbüsüyle Padişah tarafından Yemen isyanını bastırmak üzere görevlendirilmiştir. Mihrali Bey de Aziziye’ye (Pınarbaşı) bağlı Akmezar, Artmak, Cinahmet, Çataltepe, Elmalı, Kmarmut, Nurvana, Svegen Muhacir köylerini gezerek, eli silah tutan gençleri toplayıp, Yemen’e savaşa gtrmştir. Mihrali Bey’in komutasında Yemen’e giden muhacir gençlerinden bir daha geri dönen olmamış ve Yemen Türküsü de Mihrali Beyle beraber Yemen’de şehit olan muhacir gençleri için söylenmiştir. Osmanlı-Rus Savaşında dedelerini ve babalarını kaybeden 93 Muhacirleri, bu sefer de gençlerini vatana şehit vermiştir. Mihrali Bey, 93 Muhacirleri arasında bir efsane olarak anılmış, şiirlerde, manilerde ismi geçmiş ve o dönemde dünyaya gelen çocuklara isim olarak da Mihrali ismi konması tercih edilmiştir” (Vural, 2018: 4).<sup>9</sup>

### **b. Mani**

Genellikle aşk, ayrılık, sitem temaları işleyen maniler 93 Muhacirleri’nin dillerinde en yaygın bulunan sözlü kültür ürünlerinden biridir. Yapılan derlemede en çok manilere yer verilmiştir. Dörtlükler şeklinde yazılmıştır. Kafiye düzeni ise (aaba) şeklindedir.

Erzurum’dan kaz yolla,  
Kanağını yaz yolla,  
Çavuş gurban oluyum,  
Gardaşımı tez yolla.

Kaynak Kişi: (K.2): Müsüme Doğan  
Meslek: Ev Hanımı  
Doğum Yeri: Kayseri, Sarız, Değirmentaş Köyü

Türkiye’de kaz denilince akla ilk gelen yerlerden birisi Erzurum’dur. Erzurum’dan Sarız’a yerleşen 93 Muhacirleri bu kültür ürünlerini terk etmemiş ve günümüze kadar getirmişlerdir.

<sup>9</sup> Vural, Mehmet (2018). Elviye-i Selâse’den Anadolu’ya Göç: Kayseri’deki 93 Muhacirleri. *Ankara Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, (s. 4).



Duygu ve düşünceleri unutulmadan günümüze kadar aktarmakta yaygın olarak kullanılan manilerde ise günlük yaşantılarında kullandıkları kavramlara rastlamaktayız. Bu kavramların her biri, geçmişten bugüne kültür ürünlerimizin taşıyıcısı konumundadır.

Burada kaz kavramı, özlem düşüncesini vurgulamak ve bu düşünceyi kuvvetlendirmek için kullanılan bir öge olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu maninin hikayesi tam olarak bilinmese de 93 Muhacirleri kültür ürünlerinden birisi olduğu için ve aynı zamanda Türk askeri rütbe sisteminde bulunan ‘Çavuş’ rütbesinden çıkarımla, kolaylıkla savaş zamanında kardeşine özlem duyan bir kişinin isteğinin manide yer bulduğu anlaşılmaktadır.

Bu mani de bulunan ‘kurban olmak’ deyimini yalvarış veya yakarış gibi anlamlarda kullanılmakla beraber, bir duyguyu pekiştirmek için de kullanıldığı düşünülebilir. Türk Dil Kurumu’na göre ‘kurban olmak’<sup>10</sup> bir kimse veya bir şey için kendini feda etmek anlamında verilmiştir.

‘Gurban’ ve ‘Gardaşımı’ kelimelerinde, bugün kullandığımız ‘kurban’ ve ‘kardeşimi’ kelimelerinden ayrı olarak ‘k-g’ değişimi tespit edilmiştir.

Bu manide hece vezninin 7’li kalıbı kullanılmıştır. Kafiye düzeni (aaba) şeklindedir.

Maniden mestim oğlan,  
Küçükden dostum oğlan,  
Duydum ki evlenmişsiz,  
Men senden küstüm oğlan.  
(K.1)

Bu manide ise küçük yaşta birbirini seven gençlerin kavuşmadan bir diğerinin evlenmesi konu alınmıştır. Günümüz toplumunda her ne kadar görücü usulü ile evlilik azalmış olsa da, ürünleri derlediğimiz kişilere sorduğumuz sorular sonucunda görücü usulü evliliğin hâlâ bulunduğunu aktarmışlardır.

Türk Dil Kurumu’na göre ‘küçük’<sup>11</sup> kelimesi çok küçük, ufacık, minicik anlamlarına gelmektedir. Burada ise bu anlamı sağlamak için ‘Küçükden’ kelimesi kullanılmıştır. “Tuncer Gülensoy’un çalışmasında ‘küçük’ kelimesi Eski Türkçede ‘kiçig’, Orta Türkçede ‘kiçik-kiçük’ ve Türkiye Türkçesi ağızlarında kiçi, kici, kiçiyh, kiçih, köççe şekillerinde yaşamaktadır.”<sup>12</sup> Manide bulunan ‘Küçükden’ kelimesi, Türkiye Türkçesi ağızları ile benzerlik göstermektedir.

<sup>10</sup> Bkz: <https://sozluk.gov.tr/?ara=Kurban%20olmak/> (ET: 29.05.2024)

<sup>11</sup> Bkz: <https://sozluk.gov.tr/?ara=k%C3%BC%C3%A7%C3%BCc%C3%BCk/> (ET: 29.05.2024)

<sup>12</sup> Gülensoy, Tuncer, (2009). "Türkiye Türkçesinde Yaşayan "Küçük", "Kiçik" ve "Keçi" Sözcükleri", *Turkish Studies*, (s. 2).

Bir diğerk önemli husus ise 1.tekil şahıs zamiri olan ‘ben’, bu manide ‘men’ şekindedir. Orhun yazıtlarında bu duruma açıkça rastlamaktayız.

“Bilge Kağan ve Köl Tigin yazıtlarında 1. tekil şahıs zamiri ‘ben’, men şeklinde geçer, bunun ek almış şekilleri de m-’li geçerken Tonyukuk yazıtında çoğunlukla ‘ben’ olarak geçer ve ek almış şekilleri de b-’lidir.”<sup>13</sup>

Manide dikkat çeken bir diğerk kelime ise ‘oğlan’ kelimesidir. Bugün erkek evlat anlamında kullandığımız oğlan kelimesini Dede Korkut hikayelerinde bulmak mümkündür. Dede korkut hikayelerinin bölümlerinden birini oluşturan Dirse Han Oğlu Boğaç Han destanında şu şekilde geçmektedir: “Meğerk sultanım, Dirse Han’ın oğlancığı, üç de orda uşağı meydanda aşık oynuyorlardı. Boğayı koyuverdiler, oğlancıklara ‘kaç!’ dediler. O üç oğlan kaçtı. Dirse Han’ın oğlancığı kaçmadı, Ak meydanın ortasında baktı, durdu...”<sup>14</sup> Böylelikle Eski Anadolu Türkçesi metinlerinden biri olan Dede Korkut Hikayelerinde bulunan ‘oğlan’ kelimesinin, 93 Muhacirleri’nin dillerinde de yaşadığı tespit edilmiştir.

Mani de hece vezninin 7’li kalıbı kullanılmıştır. Kafiye düzeni (aaba) şekindedir.

Mani maniyi eyler,  
Maniyi okur beyler,  
Manide de vefa yok,  
O da bir gönül eyler.  
(K.1)

Burada ‘gönül eyler’ deyiminin anlamı kaynak kişilere sorulduğu zaman cevap olarak hoş vakit geçirmek anlamında kullanıldığı söylenmiştir. Bir bakıma maninin tanımı da yapılmış olur.

Mani de hece vezninin 7’li kalıbı kullanılmıştır. Kafiye düzeni (aaba) şekindedir.

Ağ daşı kaldırsalar,  
Yılanı öldürseler,  
Küçükten yar seveni,  
Cennete gönderseler.  
(K.1)

‘Ağ daş’ bize ak, beyaz anlamlarını çağırırsa da aslında Adana ili Tufanbeyli ilçesine bağlı olan Ağdaşalağı köyünü bildirmektedir. Kayseri’nin Sarız ilçesi ve Adana’nın Tufanbeyli

<sup>13</sup> Bkz: <https://acikders.ankara.edu.tr/mod/page/view.php?id=23398/> (ET: 28.05.2024)

<sup>14</sup> Gökyay, Orhan Şaik (1980). "Dede Korkut Hikâyeleri", İstanbul: Kervan Kitapçılık.

ilçeleri birbirine yakın olduğu için buradan kız alıp verilmiş ve bunun neticesinde yaşanan aşk, ayrılık, hüznün temaları maniye yansımıştır.

Mani de hece vezninin 7'li kalıbı kullanılmıştır. Kafiye düzeni (aaba) şeklindedir.

İzmir'den paşa geldi,  
Kunduram taşa değdi,  
Bir elim yar koynunda,  
Bir elim boşa geldi.  
(K.1)

'İzmir'den paşa geldi' dizesinde ki paşanın kim olduğunu kaynak kişiye sorduğumuz zaman 'Atatürk' şeklinde cevaplamıştır. Maninin ne zaman söylenildiği bilinmemekle beraber Erzurum Kongresi döneminde olduğu tahmin edilmektedir. Bu dönem zarfında Erzurum' da uzun bir süre bulunan Atatürk halk da büyük bir etki yaratmış ki bu da maniye eklenmiştir.<sup>15</sup>

Mani de hece vezninin 7'li kalıbı kullanılmıştır. Kafiye düzeni (aaba) şeklindedir.

Mani dedim de şaşım,  
Mani kitabın açtım,  
Kırılısız kolların,  
Yarsız yorganı açtım.  
(K.2)

'Mani kitabın açtım' ifadesinde bir mani kitabı olduğu anlaşılıyor fakat kaynak kişiler de dahil olmak üzere okuma yazma oranı düşük olduğu için böyle bir kitap hakkında bilgi bulunmamaktadır. 'Kırılısız kolların', 'Yarsız yorganı açtım'. Bu dizelerde ise diğer manilerde olduğu gibi eşe duyulan özlemi ifade eder.

Mani de hece vezninin 7'li kalıbı kullanılmıştır. Kafiye düzeni (aaba) şeklindedir.

Merdivenim kırk ayak,  
Kırkına vurdum dayak,  
Deseler yar geliyor,  
Koşarım yalın ayak.

Kaynak Kişi: (K.4) Nuran Solakça  
Meslek: Ev Hanımı

<sup>15</sup> Bkz: <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/milli-mucadelenin-kilit-tasi-erzurum-kongresi-cumhuriyetin-ilk-adimi-oldu/1919642>.

Doğum Yeri: Kayseri, Sarız, Değirmentaş Köyü

‘Kırk ayak’ ve ‘kırkına vurdum dayak’ ifadelerinde bulunan 40 sayısı önemlidir. Bu sayının anlamını mitolojiye ve dine bağlamak mümkündür. Anadolu da yaygın olarak kullanılmaktadır. Kırk gün kırk gece düğün yapmak deyimi bunlar arasında en bilinenlerinden biridir. ‘Merdivenim kırk ayak’ motifi ile Bahattin Ögel’in Türk Mitolojisi kitabının birinci cildinde verdiği bir destanda “Kubayko adlı bir kız ile onun erkek kardeşinin başından geçen maceraları”<sup>16</sup> aktarırken kırk motifi burada ‘kırk köşeli ev’ motifi ile benzerlik gösterir. Kırk sayısı ‘merdiven’ motifi ve ‘yar’ ile ilişkilendirildiği için beklenti ve sabır kavramları ile karşılanması mümkündür. ‘Kırkına vurdum dayak’ ifadesi ile beklenti ve sabırdan vazgeçildiği, sevgiliye olan özlemin derecesini bildirir.

Mani de hece vezninin 7’li kalıbı kullanılmıştır. Kafiye düzeni (aaba) şeklindedir.

Al şalım mavi şalım,  
Dağları dolaşalım,  
Aramız derya deniz,  
Biz nasıl gavuşalım.<sup>17</sup>  
(K.3)

Mani de hece vezninin 7’li kalıbı kullanılmıştır. Kafiye düzeni (aaba) şeklindedir.

Çini tabakta vişne,  
Oğlan ardıma düşme,  
Beni sana vermezler,  
Nafile dile düşme.  
(K.3)

Önemli bir unsur olan süsleme burada ‘çini tabakta vişne’ şeklinde ifade edilmiştir. Kaynak kişilere çini tabağın önemi sorulduğunda bu tabağın genç kızların çeyizlerinde olduğu ve onlar için değerli bir süs eşyası olduğunu aktarmışlardır. Ailelerin evlilik konusunda karar verici mekanizmada olduklarının en güzel örneklerinden birisi bu manide ‘Beni sana vermezler’ ifadesinde belirtilmiştir. ‘Nafile dile düşme’ ifadesi boşuna çabalama anlamında kullanılmıştır.

Mani de hece vezninin 7’li kalıbı kullanılmıştır. Kafiye düzeni (aaba) şeklindedir

<sup>16</sup> Ögel, Bahaeddin, (2010). *Türk Mitolojisi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi Ankara (c. 1), (s. 112), 5.baskı.

<sup>17</sup> Bu mani aynı zamanda türkü olarak da söylenmiştir.

Çini tabakta bal var,  
Oğlan anama yalvar,  
Eğer anam vermezse,  
El aç Allah'a yalvar.

(K.3)

Mani de hece vezninin 7'li kalıbı kullanılmıştır. Kafiye düzeni (aaba) şeklindedir.

### c. Türkü

93 Muhacirleri'nin çeşitli duygularını aktarmak için kullandığı sözlü kültür ürünlerinden birisidir. Aşk, hasret, özlem, gurbet, yaşanan yerler vb. bu türkülerde yer bulmuştur. Hece vezni bakımından herhangi bir sınırlamaya tabi tutulmayan bu türküler geleneksel şekilde günümüze gelmiştir.

Kumsala ev yapmam batar gider,  
İrağa kız vermem iter de gider,  
Anayı babayı atar da gider,  
Dönder oğlan dönder yiğit,  
Dönder atın başını,  
Ver yalığı, ver yalığı,  
Silim gözün yaşını,  
Babam ihtiyardır atta durmaz,  
Kardeşim küçükdür hayıf alamaz...<sup>18</sup>

(K.1)

'Kumsal' olarak bahsedilen yer 93 Muhacirleri'nin yaşamayı tercih ettiği Zamantı Irmağı'nın kıyısıdır. 'İrağa kız vermem' kısmında bulunan 'Irak' uzak diyarlar anlamında kullanılmıştır. 'Anayı babayı atmak' kavramı 'Gözden uzak olan gönülden de ırak olur' atasözü ile ilişkilendirilebilir. 'At' motifi ise Türklerin yüzyıllardır binek olarak kullandığı, savaşlarda onlara yoldaşlık etmiş, Türkler tarafından kutsal kabul edilmiş bir canlıdır. 'Ver yalığı' ifadesinin kullanımı günümüzde yaşmak, baş örtüsü şeklinde kullanılmaktadır. Türküde hece vezni bakımından herhangi bir sınırlama yoktur.

<sup>18</sup> Kaynak kişi türkünün devamını hatırlayamadığı için yarım kalmıştır.

## Sonuç

Erzurum'dan Kayseri'ye göç eden muhacirler geldikleri yerde sıcak kanlılıkları ile uyum sağlamıştır. Tarım, hayvancılık gibi faaliyetleri Kayseri'de de devam ettirmişler ve bununla beraber sözlü kültür ürünlerini geçmişten bugüne aktarmışlardır. Bunlar arasında en belirgin olanı manilerdir. Düşünceyi kuvvetlendirmek için kendi kültürel öğelerinden yararlanılmış ve bunlardan biri olan kaz kavramı ile de özlem düşüncesini vurgulamak, bu düşünceyi kuvvetlendirmek için kullanılan bir öge olarak karşımıza çıkmıştır.

Sarız'ın Değirmentaş köyünde daha önce yaşayıp, şu an Kayseri'de ikamet etmekte olan kişilerin ağzından derlenen bu kültür öğelerinde bazı mitolojik öğeler bulunmaktadır. En önemlisi belki de kırk motifidir. Bunun ile birlikte Türklerin yoldaşı 'At' motifinde yapılan çalışmada tespit edilmiştir.

Dil özellikleri bakımından ise Eski Anadolu Türkçesine ve hatta Orhun yazıtlarına bile dayandırmak mümkündür. Yapılan araştırma, derleme sonucunda ulaşılan bulgular incelendiğinde Eski Türkçe metinlere kadar dayandığı, yaşadıkları yerler, motifler, örf ve adetler, savaşın bıraktığı acı ve keder, dil varlığı açısından ise değişimlere ulaşılmıştır.

## Kaynakça

Gökay, Orhan Şaik, (1980). "Dede Korkut Hikâyeleri", İstanbul: Kervan Kitapçılık.

Gülensoy, Tuncer, (2009). "Türkiye Türkçesinde Yaşayan "Küçük", "Kıçık" ve "Keçi" Sözcükleri", *Turkish Studies*, (s. 2).

Aydın, Mahir, "Elviye-i Selâse", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/elviye-i-selase/> (ET: 30.05.2024).

Ögel, Bahaeddin, (2010). *Türk Mitolojisi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi Ankara (c. 1), (s. 112), 5.baskı.

Vural, Mehmet (2018). Elviye-i Selâse'den Anadolu'ya Göç: Kayseri'deki 93 Muhacirleri. *Ankara Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, (s. 1-7).

<https://acikders.ankara.edu.tr/mod/page/view.php?id=23398/> (ET: 28.05.2024)

<https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/milli-mucadelenin-kilit-tasi-erzurum-kongresi-cumhuriyetin-ilk-adimi-oldu/1919642>. (ET: 29.05.2024)

<https://sozluk.gov.tr/?ara=k%C3%BC%C3%A7%C3%BCc%C3%BCk>. (ET: 29.05.2024)

<https://sozluk.gov.tr/?ara=Kurban%20olmak/> (ET: 29.05.2024)

---

**Kaynak Kişiler**

**K:1**

Adı: Zöhre

Soyadı: Doğan

Meslek: Ev Hanımı

Doğum Yeri: Kayseri, Sarız, Değirmentaş Köyü

**K:2**

Adı: Müsüme

Soyadı: Doğan

Meslek: Ev Hanımı

Doğum Yeri: Kayseri, Sarız, Değirmentaş Köyü

**K:3**

Adı: Döndü

Soyadı: Altınay

Meslek: Ev Hanımı

Doğum Yeri: Kayseri, Sarız, Değirmentaş Köyü

**K:4**

Adı: Nuran

Soyadı: Solakça

Meslek: Ev Hanımı

Doğum Yeri: Kayseri, Sarız, Değirmentaş Köyü

### **Extended Abstract**

As a result of the Ottoman and Russian war that took place in 1877-1878, people who migrated from the Caucasus are called 93 Muhajiri. Since it coincides with the year 1293 according to the Greek calendar, the people who migrated are therefore known as 93 Muhajiri. 93 Muhajirs settled in Erzurum, Kars and Ardahan regions. They were settled in the region known today as Elviye-yi Selâse as a result of various plans, taking into account the road safety of the migrants and the areas where they would settle, minimizing political-ethnic problems. While some of them established their own villages here, others preferred to live with other villagers. 93 Muhajirs got to know the people of the region with their friendly behavior and adapted to them. Generally, while men were engaged in agriculture and animal husbandry (especially goose breeding), women focused on weaving activities and wove carpets and rugs.

As a result of the field research, it was determined that these products, which were compiled from the dialects of the people coming from the Değirmentaş village, which is a village of Sarız, which was moved to Kayseri-Sarız, which is a part of Anatolia, which has embraced many immigrants throughout history, reflect their dialectal features. The 93 Muhajirs living in Kayseri Sarız also called themselves 'Dadaş'. Today, these immigrants have quickly adapted to the city life of Kayseri and many of them continue to live here. 93 Muhajirs have various cultural transfers that they have brought from the past to the present. As a result of the field research carried out in order to contribute to historical-cultural research on the subject, manis, folk songs and laments belonging to the muhajirs were compiled. These discursive genres, which will add new pages to folk literature, can be analyzed in terms of content, subject, shape, form and meter. Folk songs, which are mostly in the mouths of muhajirs, laments that express the pain experienced during or after migration, and manis, which are sung for various purposes among them and which have survived to the present day without being forgotten in the memories, have found a place in the study. Among these cultural transmissions, these oral culture products are perhaps the most important. The 93 Muhajirs have not forgotten these oral culture products and have passed them down from generation to generation until today. For them, culture means 'essence', that is, their own selves. They carry this as a heritage in their vital elements and language. As the transmission of these cultural elements is important for every nation, it is also a very important element for the 93 Muhajirs. Although some of them have lost the regional dialect over time, they have always kept a quatrain, mani epic or lament in their minds. The main reasons for this are as a result of events such as love (arranged marriage), expatriation, loss of parents. Among these, the most important elements of oral culture are mani türkü and



laments. Lamentations were used to meet situations such as sadness, panic and wailing. Uncle Mihrali's lament in this study reminded the painful loss of Mihrali Bey and the soldiers who went to Yemen and could not return as a result of the war. Children were left fatherless and homes were broken. Especially these laments were burned by women. Manis, on the other hand, were generally used to cover the themes of love and separation and arranged marriage. However, sound changes are seen in the manis. They were identified as quatrains. The rhyme scheme is (aaba). As a result of the field research, manis were obtained as the most memorable oral culture product. It is possible to clearly see the cultural traces of 93 muhajirs in these manis. Various social problems or the destructive effects of the war have found a place in the manis and have come to the present day in an oral form. In terms of language features, it has been determined that there are connections with Old Turkish texts. It has been observed that idioms are frequently used in manis. Idioms, which are of great importance to strengthen the meaning, appear as complementary elements like the links of a chain. In addition, remnants of epics and mythological elements have been identified in the manis as another part of this chain. The most important one is perhaps the forty motif. Although the forty motif has a culturally important place, the motif of 'Horse', the companion of the Turks, was also identified in the study. Since folk songs are the most difficult products to remember among these genres, they did not take place in the minds much and remained incomplete among the products obtained. 93 It is one of the oral culture products used by Muhajirs to convey various emotions. Love, longing, longing, expatriation, places of residence, etc. have found a place in these folk songs. These folk songs, which are not subjected to any restrictions in terms of syllable meter, have come to the present day in a traditional way.

In addition to oral culture products, they have also carried different activities such as food, entertainment and weddings to the present day without forgetting them. Islamic elements such as prayer, fasting, prayer and chanting have found a great place in the lifestyle of people called 93 Muhajiris. The 93 Muhajirs, who gave different names to the dishes, continue to use these expressions today. These dishes are mainly pastry and the most commonly used names can be given as examples: Hingal, haşıl, içli kete, bişi, hedik, ayran aşı, kuymak... Although they continue their lives in the city life, they have always embraced and adopted their culture. The 93 Muhajirs, who include sincere expressions in their speeches, are known for establishing good relations with the local people where they settled and being warm-blooded.

Based on the compilation accumulations obtained as a result of this study, the spiritual cultural riches (mani, folk song, lament) that the 93 Muhajirs living in Kayseri carry orally from

yesterday to today have been mentioned, and these materials have been analyzed in various ways and introduced to the scientific world.

## 1. EK:

**KAYNAK KİŞİLER İLE YAPILAN MÜLAKATIN YAZILI ÖRNEĞİ****Süleyman Kadir ALTINAY**

Kaynak kişiler ile olan görüşmemiz ‘MÜLAKAT’ yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Kaynak kişiler daha önce Kayseri ili Değirmentaş köyünde yaşayıp daha sonra çeşitli sebepler ile Kayseri’de farklı çevrelerde hayatlarını sürdürmektedir. Gültepe Mahallesi, 18 Aralık 2022 tarihinde bir evde gerçekleştirilen ve bu mülakat sonucunda elde edilen sözlü kültür ürünleri tamamen gerçek kişiler tarafından aktarılmıştır. Sorulardan elde edilen cevapların açıklamaları parantez içerisinde verilmiştir.

**AĞIT**

- Soru 1 : “Hangi ağıtları biliyorsunuz, biliyorsanız bu ağıtların isimleri ve öyküleri var mı ?”

**Mihrali Dayı Ağıtı**

Mihrali Dayı sebebi bilinmeyen bir neden sonucu hayatını kaybeder. Eşi ve çocukları bir başına kalır. Çocukların Ali dayısı, kardeşini almaya gelir ve bunun üzerine Mihrali Dayı’nın eşi bir ağıt yakar:

Ayağıma diken battı,  
Duramıyom sızısından,  
Günüm bitti gideceğim,  
Geçemiyom guzusundan.  
(K.1)

Geldi de Ali dayısı,  
Ayrıldı ciğer yarısı,  
Fatma küçük dil bilmiyor,  
Buna ne yapsın dayısı.  
(K.1)

Ceket kara, pantol kara,  
Git derdine derman ara,  
Kayık gördüm geliyorum,  
Nişanlımı vermem ele.  
(K.1)

2. EK:

- Soru 2 : “Hangi manileri biliyorsunuz, bu maniler neden yazılmış ve varsa bunların öyküleri nelerdir ?”

**MANİ**

Erzurum’dan kaz yolla,  
Kanadını yaz yolla,  
Çavuş gurban oluyum,  
Gardaşımı tez yolla.  
(K.2)

Maniden mestim oğlan,  
Küçükden dostum oğlan,  
Duydum ki evlenmişsiz,  
Men senden küstüm oğlan.  
(K.1)  
(Görücü usulü evlilik hâlâ bulunmaktadır.)

Mani maniyi eyler,  
Maniyi okur beyler,  
Manide de vefa yok,  
O da bir gönül eyler.  
(K.1)  
(Gönül eyler: hoş vakit geçirmek)

Ağ daşı kaldırsalar,  
Yılanı öldürseler,  
Küçükten yar seveni,  
Cennete gönderseler.  
(K.1)  
(Ağ daş: Ağdaşalağı, Adana Tufanbeyli ilçesi)

Kız alıp verildiği için sözlü kültür ürünlerine konu olmuştur.

İzmir’den paşa geldi,  
Kunduram taşa değdi,  
Bir elim yar koynunda,  
Bir elim boşa geldi.  
(K.1)

(İzmir’den gelen paşa: Atatürk)

## 3. EK:

Mani dedim de şaşım,  
Mani kitabın açtım,  
Kırılmasız kolların,  
Yarsız yorganı açtım.  
(K.2)

Merdivenim kırk ayak,  
Kırkına vurdum dayak,  
Deseler yar geliyor,  
Koşarım yalın ayak.  
(K.4)

(Kırkına vurdum dayak: sevgiliye olan özlem.)

Al şalım mavi şalım,  
Dağları dolaşalım,  
Aramız derya deniz,  
Biz nasıl gavuşalım.  
(K.3)

Çini tabakta vişne,  
Oğlan ardıma düşme,  
Beni sana vermezler,  
Nafile dile düşme.  
(K.3)

(Genç kızların çeyizlerinde çini değerli bir süs eşyasıdır.)

Çini tabakta bal var,  
Oğlan anama yalvar,  
Eğer anam vermezse,  
El aç Allah'a yalvar.  
(K.3)

- Soru 3: "Son olarak türkü ya da bilmece hatırlıyor musunuz?"

**Türkü**

Kumsala ev yapmam batar gider,  
İrağa kız vermem iter de gider,

## 4. EK:

Anayı babayı atar da gider,  
Dönder oğlan dönder yiğit,  
Dönder atın başını,  
Ver yalığı, ver yalığı,  
Silim gözün yaşını,  
Babam ihtiyardır attı durmaz,  
Kardeşim küçüktür hayıf alamaz...  
(K.1)

(Kumsal: Zamantı Irmağı)

(Ver yalığı: ver yaşmağı)

(Türkünün devamını kaynak kişi hatırlayamadığı için yarım kalmıştır.)

**Mülakat yapılan kaynak kişilerin imzası ve onayı alınmıştır.**

**Kaynak Kişiler**

**K:1**

Adı: Zöhre  
Soyadı: Doğan  
Meslek: Ev Hanımı  
Doğum Yeri: Kayseri, Sarız, Değirmentaş Köyü

**İMZA**



**K:2**

Adı: Müsüme  
Soyadı: Doğan  
Meslek: Ev Hanımı  
Doğum Yeri: Kayseri, Sarız, Değirmentaş Köyü

**İMZA**



**K:3**

Adı: Döndü  
Soyadı: Altınay  
Meslek: Ev Hanımı  
Doğum Yeri: Kayseri, Sarız, Değirmentaş Köyü

**İMZA**



**K:4**

Adı: Nuran  
Soyadı: Solakça  
Meslek: Ev Hanımı  
Doğum Yeri: Kayseri, Sarız, Değirmentaş Köyü

**İMZA**

